

Ничипорчук Т.О., магістр, Тарасенко І.О., д.е.н., проф.

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. В статті розглянуто теоретичні та методичні аспекти формування політики управління оборотним капіталом підприємства, принципи та методи аналізу напрямів підвищення ефективності роботи підприємства, наведена структурна схема управління оборотними активами, вказано напрями щодо підвищення ефективності роботи підприємства, наведено аналіз розрахованих показників за даними підприємства «Лугинське лісове господарство».

Ключові слова: оборотний капітал; оптимізація оборотних активів підприємства; платоспроможність та ліквідність підприємства; управління оборотним капіталом; аналіз оборотних активів підприємства; метод коефіцієнтів.

Nychporchuk T.O., Tarasenko I.O.

Kyiv National University of Technology and Design

FEATURES OF FORMATION OF WORKING CAPITAL MANAGEMENT POLICY OF THE ENTERPRISE

Abstract. The article considers theoretical and methodological aspects of the formation of working capital management policy, principles and methods of analysis of improving the efficiency of the enterprise, provides a structural scheme of current assets management, measures to improve the efficiency of the enterprise, analysis of calculated indicators according to the company "Luhyny forestry".

Keywords: working capital; optimization of current assets of the enterprise; solvency and liquidity of the enterprise; management of working capital; analysis of current assets of the enterprise; the method of coefficients.

Постановка проблеми. Формування вираженої політики управління оборотними активами підприємства є одним з головних питань забезпечення його фінансової стабільності. Це пов'язано з тим, що в сучасних умовах спостерігається нестача оборотних активів та має місце їх неефективне використання, що в свою чергу обумовлює необхідність зміни підходів до управління як підприємством в цілому, так і його оборотними активами. Необхідність обґрунтування ефективної політики управління оборотним капіталом підприємства зумовлює необхідність пошуку сучасних підходів щодо аналізу та оцінювання показників їх використання. В кризових умовах розвитку сучасної економіки важливим є пошук джерел фінансового забезпечення підприємства. Це свідчить про актуальність проблеми дослідження методів формування політики управління оборотним капіталом підприємства, пошуку механізмів впливу, які б забезпечили стабільність роботи підприємства, його платоспроможність, прибутковість в умовах кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політика управління оборотним капіталом добре розвинута в наукових працях видатних наукових діячів, таких як: В.І. Блонська, О.М. Рудницька, О.С. Бондаренко, В.Г. Маршалова, О.М. Чубка, І.В. Фесюк, Г.І. Матукова, К.С. Пятиколова, Л.А. Костирко, І.О. Бланк, Ю. Брігхем, Дж.К. Ван Хорн та ін. Однак в системі управління оборотними коштами підприємства існують невирішені питання, зокрема стосовно формування оборотного капіталу, встановлення джерел фінансування підприємства, створення дієвої структури управління, визначення рівня прибутковості з урахування існуючих ризиків.

Мета наукової статті полягає у розкритті сутності політики управління оборотним капіталом та дослідженні напрямів підвищення ефективності його використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління оборотним капіталом підприємства є організованою системою взаємодії між об'єктами (серед яких: джерела фінансування, взаємодія елементів оборотного капіталу всередині підприємства та із зовнішнім середовищем), з одного боку, і суб'єктами управління з іншого. Взаємодія об'єктів і суб'єктів в процесі формування політики управління підприємством базується на застосуванні комплексних підходів до раціонального і ефективного застосування оборотного капіталу та сучасних методів встановлення дієвих фінансово-економічних інструментів управління ним з урахуванням чинників внутрішнього та зовнішнього середовищ [1, 2]. Процес формування політики управління оборотним капіталом підприємства наведено на рис. 1. Ключову роль в цьому процесі відіграє функція управління з позицій системного підходу щодо вирішення проблем, які виникають на різних етапах розвитку підприємства. Спираючись на низку спеціальних принципів, управління капіталом підприємства здійснюється в рамках установленної політики.

Рис. 1. Процес формування політики управління оборотним капіталом підприємства [1]

Принципами формування політики управління фінансовою складовою виробництва є: *своєчасність*, як інструмент формування і використання кожної складової структури в повній мірі на базі аналізу отриманої інформації попереднього періоду; *взаємопов'язаність*, як принцип єдиного управління структурними одиницями в межах підприємства для забезпечення ефективної роботи; *безперервність*, під якою розуміють прийняття низки таких рішень, які ведуть до створення постійного напрямку розвитку, надійності, платоспроможності та ліквідності підприємства; *оптимальність*, як основа вибору таких методів, які дозволяють оптимізувати обсяги оборотного капіталу в рамках існуючого економічного середовища; *раціональність*, як процес забезпечення оптимальної взаємодії між усіма складовими підприємства як системи; *координація*, як інструмент управління системою щодо узгодження всіх рішень сьогодення [2, 3].

Труднощі формування виваженої політики управління оборотним капіталом полягають в створенні необхідних умов для розвитку підприємства, достатнього рівня капіталу, необхідного для безперервності виробничого циклу, залучення активів, які забезпечать належний рівень платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Управління грошовими засобами, власними коштами, дебіторською та кредиторською заборгованістю, визначення джерел фінансування – це далеко не повний, але важливий список існуючих проблем, вирішення яких належить до функцій системи управління оборотним капіталом підприємства [4].

Від вирішення поставлених завдань залежить досягнутий рівень ліквідності підприємства. Це потребує врахування в процесі формування політики управління оборотним капіталом, при розробці та прийнятті в дію стратегічних алгоритмів, які направлені, перш за все, на досягнення стійкого ефекту при варіаційному підході щодо зменшення чи збільшення оборотного капіталу [5]. При цьому необхідно створити чітку організаційну структуру з розподіленими обов'язками та встановленою відповідальністю працівників підприємства (рис. 1).

При класичній схемі оптимізації роботи підприємства необхідно забезпечити виконання наступних умов [6, 7]:

- провести аналіз руху грошових коштів підприємства, налагодити першочерговість та необхідність руху грошових потоків;
- усунути проблеми з кредиторською заборгованістю, а саме чітко встановити період сплати та відповідального, щоб уникнути небажаних переplat по рахунку. Переглянути умови кредитування, провести їх аналіз в порівнянні з існуючими на ринку, зрозуміти доцільність продовження кредиту чи необхідність переходу на інший;
- впровадити сучасні методи та механізми контролю за оборотними засобами;
- підвищити рентабельність оборотного капіталу для забезпечення стабільного рівня рентабельності підприємства;
- забезпечити ліквідність оборотного капіталу;
- оптимізувати структуру джерел фінансування в довгостроковому періоді;
- провести оцінку вартості певних видів оборотного капіталу та їх ефективності.

Розв'язання поставлених завдань сприятиме не лише підвищенню економічної ефективності роботи підприємства та максимізації прибутку, а й дозволить налагодити оборот капіталу в умовах кризи.

Політика управління оборотним капіталом базується на таких основних функціях [8]: *контролююча*, від якої залежить контроль за обсягом оборотного капіталу та платоспроможністю підприємства; *стабілізуюча*, що забезпечує надійний рівень ліквідності підприємства для створення необхідних умов для його розвитку; *аналітична*, що дозволяє проводити аналіз оборотного капіталу в динаміці, співвідношення між його елементами.

Управління оборотним капіталом є однією зі складових частин загальної системи управління підприємством для досягнення основної мети – отримання прибутку, забезпечення стійкого розвитку [9, 10].

В системі заходів, спрямованих на підвищення ефективності роботи підприємства та зміцнення його фінансового стану, важливе місце займають питання раціонального використання оборотних коштів [11, с. 181]. Інтереси підприємства вимагають повної відповідальності за результати своєї виробничо-господарської діяльності. Оскільки фінансовий стан підприємств знаходиться в прямій залежності від стану оборотних активів і припускає порівняння витрат з результатами господарської діяльності та відшкодування витрат власними коштами, підприємства зацікавлені в раціональній організації руху оборотного капіталу з мінімально можливою сумою для одержання найбільшого економічного ефекту.

Ефективність використання оборотних активів оцінюють за такими основними аналітичними показниками [11, с. 182]:

1. *Коефіцієнт оборотності* показує кількість оборотів, які здійснюють оборотні кошти за період (рік, квартал, місяць) і визначається відношенням вартості реалізованої продукції (чистих доходів від реалізації без ПДВ) до середньорічного залишку оборотних коштів (в цілому по підприємству чи за окремими елементами оборотних коштів):

$$K_{об} = PP / ОбА^{сеп},$$

де PP – обсяг реалізованої протягом періоду продукції; $ОбА^{сеп}$ – середня сума оборотних активів (коштів) підприємства в періоді.

В аналізі фінансового стану щодо окремих елементів оборотних активів використовують також такі показники як: коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості та коефіцієнт оборотності запасів.

2. *Коефіцієнт завантаження коштів в обороті* – величина, обернена до коефіцієнта оборотності. Коефіцієнт завантаження показує скільки оборотних коштів підприємства припадає на одну гривню реалізованої продукції (чистих доходів від реалізації без ПДВ):

$$K_{зав} = ОбА^{сеп} / PP.$$

3. *Тривалість одного обороту* (швидкість обороту) оборотних коштів визначається як відношення кількості днів у календарному періоді (загальноприйнята кількість 360 днів у році, 90 – у кварталі, 30 – у місяці) до коефіцієнта оборотності:

$$D_{об} = \frac{D^{кален} (360,90,30)}{K_{об}}.$$

4. *Рентабельність оборотних активів* показує, яку величину прибутку одержить підприємство в розрахунку на 1 грошову одиницю, вкладену в оборотні активи, і розраховується за формулою:

$$R_{ПА}^ч = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Оборотні активи}} \times 100\%.$$

Дані розрахунків відображено в табл. 1.

Проводячи аналіз за даними ДП «Лугинське лісове господарство» для встановлення тенденцій розвитку підприємства слід відзначити наступні аспекти:

1. Незначно виріс коефіцієнт оборотності оборотних коштів підприємств досліджуваної групи. Цей показник характеризує ефективність використання оборотних коштів, що є у підприємства.

2. Знизилася тривалість обороту оборотних активів, що в свою чергу показує скорочення витрачання часу на здійснення оборотними коштами одного обороту.

3. Коефіцієнт завантаження оборотних коштів показує ефективність використання оборотних коштів.

4. Рентабельність виступає основним критерієм ефективності роботи підприємства. Зростання рентабельності свідчить про покращання ефективності роботи досліджуваного підприємства.

Таблиця 1

Показники ефективності використання оборотного капіталу державного підприємства «Лугинське лісове господарство» за 2016–2020 роки

Показники	2016	2017	2018	2019	2020
Обсяг реалізованої продукції, тис. грн	393562	396583	397456	401125	425614
Оборотні кошти, тис. грн	793562	812153	903456	952218	966324
Прибуток, тис. грн	84112	88211	112664	119805	120068
Розрахункові показники відповідно до коефіцієнтного методу					
Коефіцієнт оборотності	1,96	2,08	2,27	2,38	2,27
Тривалість обороту оборотних активів, дні	183,67	173,03	158,59	151,26	158,59
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	0,51	0,48	0,44	0,42	0,44
Рентабельність оборотних активів, %	10,59	10,86	12,47	12,58	12,42

Джерело: розраховано авторами.

Аналіз отриманих даних свідчить про раціональне використання оборотних коштів підприємством, ефективну його роботу та отримання прибутку.

Наведений аналіз дає можливість для обґрунтування термінових заходів для реагування на виникаючі обставини, зміни вектору розвитку підприємства та раціонального використання оборотного капіталу. Такий підхід найбільш економічно-доцільний та дозволяє виявити як сильні сторони, так і слабкі, щоб дати можливість своєчасно скорегувати напрями політики управління оборотним капіталом підприємства.

Використовуючи метод коефіцієнтів для оцінки ефективності використання оборотних активів підприємства, можна зробити висновок про доцільність його використання з метою удосконалення політики управління оборотним капіталом підприємства. Але не дивлячись на постійні заходи з модернізації та розвитку підприємства залишаються невирішеними багато проблем, зокрема, існує необхідність автоматизації бухгалтерського обліку і аналізу, налагодження чіткої роботи управлінського апарату при створенні налагодженої структури управління, постійного аналізу змін зовнішнього середовища.

Висновки. Політика управління оборотним капіталом підприємства, особливо в умовах фінансової кризи, є одним з пріоритетних елементів удосконалення управлінської діяльності в цілому. Від правильного розподілу та використання оборотних активів залежить платоспроможність підприємства, рівень його рентабельності, планування виробництва, досягнення встановлено рівня реалізації продукції, своєчасне і продуктивне формування можливостей щодо діяльності підприємства в непередбачуваних обставинах чи в умовах кризи.

Поліпшення та удосконалення обсягу і структури оборотного капіталу сприяє забезпеченню неперервності виробничого процесу, прискоренню оборотності оборотного капіталу, підвищенню ліквідності підприємства, мінімізації витрат та зниженню ризиків в процесі роботи. Удосконалення політики управління оборотним

капіталом, своєчасний аналіз виникаючих змін та проблем, сприятиме підвищенню ефективності роботи.

Оптимальними шляхами підвищення роботи підприємств є економія матеріальних ресурсів, скорочення витрат виробництва, оптимальне використання оборотних коштів, зменшення дебіторської заборгованості та підвищення рентабельності оборотного капіталу. Лише ефективне використання оборотного капіталу дозволить досягти фінансової стійкості підприємства та підвищити його платоспроможність.

Список використаної літератури

1. Сїбоженко О. М., Люта О. В. Система управління оборотним капіталом підприємства. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. Серія: Економічні науки*. 2013. № 5.
2. Сіроткін С. А. Оборотні кошти та оборотні активи в сучасній економіці. *Регіональна економіка і управління*. 2012. № 1 (9). С. 65.
3. Бондаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції*. 2008. № 4. С. 40–44.
4. Шепелевич В. В. Проблеми в управлінні оборотними активами та шляхи їх подолання. *Агросвіт*. 2014. № 14. С. 73–80.
5. Фесюк І. В. Методичні засади планування потреби в оборотному капіталі підприємства у ринкових умовах. *Економіка і ринок: облік, аналіз, контроль*. 2005. № 13.
6. Гусева О. Оцінка джерел фінансування поточних активів торговельних підприємств. *Торгівля і ринок України: Тематичний збірник наукових праць з проблем торгівлі і громадського харчування*. Донецьк: ДонДУЕТ, 2000. Вип. 10. Том 3. С. 159–168.
7. Рудницька О. М., Чубка О. М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: «Проблеми економіки та управління»*. 2009. № 640. С. 440–445.
8. Нужна О. А. Оптимізація структури основних і оборотних засобів як важливий чинник забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2005. № 7. С. 94–100.
9. Ватченко О. Б., Тахмазова І. Б. Управління оборотним капіталом підприємства. *Економічний простір*. 2011. № 50. С. 193–200.
10. Мартиненко В. П., Легеза Н. В. Прогресивні підходи до управління оборотними активами промислових підприємств. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2016. № 18. С. 225–229.
11. Тарасенко І. О., Любенко Н. М. Фінанси підприємств: підручник. К.: КНУТД, 2015. 360 с.